

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-86-74>

УДК 331.5

СОЦІАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПІДХОДУ МОЖЛИВОСТЕЙ

SOCIAL MOBILITY IN THE CONTEXT OF THE CAPABILITIES APPROACH

Стожок Аліна Юріївна

аспірантка,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1315-7854>**Stozhok Alina**

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

У статті досліджено вплив деструктивних змін на соціальну мобільність крізь призму підходу можливостей. Обґрунтовано, що традиційні методи аналізу соціальної мобільності є недостатніми з урахуванням сучасних трансформацій. Запропоновано концептуальну модель, у межах якої соціальна мобільність розглядається як результат взаємодії багатовимірних навичок, соціального капіталу та інституційних умов. Проаналізовано значення освіти дорослих та навчання впродовж життя як інструментів підтримки соціальної мобільності, а також роль міграції у передачі знань та навичок. Підкреслено важливість ефективної політики розвитку навичок в умовах повоєнного відновлення України та демографічних змін, а також становлення «срібної економіки». Визначено врахування підходів Європейського Союзу у сфері розвитку людського капіталу передумовою інтеграції України до європейського соціально-економічного простору.

Ключові слова: соціальна мобільність, деструктивні зміни, людський капітал, соціальний капітал, навички, навчання протягом життя, освіта дорослих, срібна економіка.

The article examines the impact of disruptive changes, including war, forced migration, and demographic transformation, on social mobility through the lens of the opportunities approach. It argues that traditional approaches to analysing social mobility, focused primarily on income and formal education, are insufficient in the context of contemporary transformations characterised by uncertainty, instability, and structural shifts in the labour market. A conceptual model is proposed in which social mobility is understood as the result of the interaction between multidimensional skills, social capital, and institutional conditions that shape access to opportunities. The study demonstrates that disruptive changes lead to a narrowing and uneven distribution of opportunities, as well as to shifts in the demand for skills, which transform the trajectories of social mobility and increase the risks of downward and unstable mobility. Particular attention is given to the role of basic and transferable competences, especially digital, social, and civic, as key factors in enabling adaptation, resilience, and integration into changing socio-economic conditions. The paper highlights the importance of adult education and lifelong learning as essential mechanisms for maintaining and restoring social mobility, particularly for vulnerable population groups affected by displacement, labour market disruptions, and human capital depreciation. In addition, migration is analysed not only as a movement of people but also as a channel for the transfer of knowledge, skills, and social practices, contributing to the development of human capital. It is emphasised that, in the context of Ukraine's post-war recovery, demographic shifts, and the emergence of the "silver economy", the development of inclusive and flexible skills policies becomes critically important. Incorporating European Union approaches to human capital development, lifelong learning, and inclusive labour markets is identified as a key prerequisite for ensuring Ukraine's integration into the European socio-economic space.

Keywords: social mobility, disruptive changes, human capital, social capital, skills, lifelong learning, adult education, silver economy.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні трансформації, зумовлені глобалізаційними процесами, демографічними змінами та збройними конфліктами і

війнами, суттєво впливають на механізми формування соціальної мобільності. Традиційні підходи до аналізу соціальної мобільності, що ґрунтуються переважно на показ-

никах доходів та рівня освіти, є недостатніми з урахуванням сучасних траєкторій соціальної мобільності. Натомість зростає значення людського капіталу, який передбачає не лише формальну освіту, а й розвиток когнітивних, соціальних та цифрових навичок. Водночас важливу роль відіграють соціальний капітал, інституційне середовище та доступ до ресурсів, що формують нерівність можливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасному науковому дискурсі соціальна мобільність розглядається крізь призму розвитку людського капіталу та формування навичок як ключових ресурсів адаптації до змін. Класичні підходи, започатковані Г. Беккером [1], трактують освіту та набуття навичок як інвестицію, що підвищує продуктивність індивіда та його позиції на ринку праці. Сучасні дослідження суттєво розширюють це бачення, зокрема Дж. Гекман [2] обґрунтовує, що навички (як когнітивні, так і некогнітивні) формуються протягом життя та є визначальними для досягнення соціально-економічних результатів. Така позиція корелює із підходом А. Сена, який у межах підходу можливостей [3] підкреслює, що ключовим є не лише володіння ресурсами, але й здатність ефективно їх використовувати для досягнення необхідних життєвих результатів. Л. Стожок [4] наголошує, що розвиток базових, цифрових та соціальних навичок дозволяє таким групам адаптуватися до змін на ринку праці та уникати соціальної маргіналізації. Отже, сучасні підходи дозволяють розглядати соціальну мобільність як багатовимірний процес, що формується на перетині розвитку навичок, людського та соціального капіталу й інституційного середовища.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний обсяг наукових праць, актуальність дослідження визначається необхідністю концептуального переосмислення традиційних підходів до трактування соціальної мобільності в умовах посилення деструктивних змін. У цьому контексті наукового значення набуває інтеграція підходу можливостей, теорії людського капіталу та інституційного аналізу. Це створює теоретичне підґрунтя для поглиблення досліджень соціальної мобільності в умовах зростаючої невизначеності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є обґрунтування впливу деструктивних змін на соціальну мобільність крізь призму підходу можливостей та аналіз взаємозв'язку

між багатовимірними навичками, інституційними умовами й результатами соціальної мобільності. Завдання передбачають аналіз теоретичних підходів до осмислення соціальної мобільності, визначення впливу деструктивних змін на можливості індивідів, обґрунтування ролі багатовимірних навичок, освіти дорослих та навчання протягом життя, аналіз соціальної мобільності з урахуванням розвитку «срібної економіки», розроблення концептуальної моделі взаємозв'язку між можливостями та соціальною мобільністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна мобільність відіграє визначальну роль у забезпеченні соціально-економічного прогресу та розвитку суспільства. Її реалізація потребує переосмислення механізмів функціонування ринку праці, інституцій соціального захисту та освітньо-професійних траєкторій. Водночас навчання впродовж життя та розвиток життєвих навичок посідають ключове місце у сучасній соціально-економічній політиці, зокрема щодо посилення соціальної мобільності як передумови сталого та інноваційного розвитку [5]. Відтак, освіта дорослих створює інституційні умови для розширення можливостей індивідів адаптуватися до змін, зміцнювати людський капітал і долати бар'єри соціальної нерівності. Прикладом інституційного забезпечення таких процесів є австрійська «Ініціатива освіти дорослих» [6], яка забезпечує безкоштовний доступ до програм базової освіти та здобуття повної професійної кваліфікації для дорослого населення.

Слід підкреслити, що поняття «навички для життя», яке закріплене в політичних документах Європейської Комісії й програмах Ерасмус+ [7], передбачає комплекс компетенцій, що підвищують здатність індивіда активно брати участь у соціально-економічних процесах, адаптуватися до змін та ефективно реагувати на складні життєві ситуації. Особливого значення навчання дорослих набуває для нових категорій українського суспільства, сформованих внаслідок війни, які зазнали значних втрат у людському та соціальному капіталі та зіштовхуються із соціальними та професійними бар'єрами (таблиця 1).

Зважаючи на вищенаведені бар'єри, життєві навички та безперервне навчання постають ключовим чинником соціальної мобільності нових категорій та набувають стратегічного значення для узгодження української системи освіти та ринку праці з європейськими стандартами.

Таблиця 1

Бар'єри для соціальної мобільності нових категорій осіб

Категорія осіб	Бар'єри
Особи, які залишили Україну з метою безпеки	Знецінення професійного досвіду, мовні бар'єри, складності з працевлаштуванням, психологічна втома, переривання трудової історії, погіршення фізичного та психічного здоров'я, фінансові труднощі, ризик сімейного розриву
Внутрішньо переміщені особи	Обмеженість у працевлаштуванні, потреба в перекваліфікації, психологічна втома та проблеми соціальної адаптації, переривання трудового стажу
Ветерани війни	Зниження продуктивності праці, тривалість реабілітації, соціальна ізоляція та психологічна втома, обмеженість у працевлаштуванні, потреба в перекваліфікації, психологічна втома та проблеми соціальної адаптації, переривання трудового стажу
Особи з інвалідністю, пов'язаною з бойовими діями, та їхні опікуни	Обмеження у працевлаштуванні, необхідність перекваліфікації, соціальна ізоляція, психологічна втома та проблеми соціальної адаптації, переривання трудового стажу, погіршення фінансового стану
Мобілізовані особи	Втрата професійного досвіду, зниження соціального капіталу, погіршення фізичного та психічного здоров'я, фінансові ризики

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Слід зауважити, що Європейська програма розвитку навичок [9] підкреслює роль освіти дорослих у забезпеченні вигод для окремих осіб, суспільства та економіки, орієнтуючи навички для життя на розвиток базових компетенцій, тоді як Європейський стовп соціальних прав [10] визначає безперервне навчання як фундаментальне право. Для України цей підхід важливий не лише з точки зору розвитку людського капіталу, а й як механізм інтеграції до європейського освітнього та соціально-економічного простору. За даними [11], до 2030 року щонайменше 60% дорослого населення щороку проходитиме навчання та близько 78% буде працевлаштовано.

Європейські дослідження демонструють, що низький рівень освіти та вік значною мірою визначають участь дорослих у безперервному навчанні: дорослі з низьким рівнем освіти беруть участь у навчанні від 1,6 до 12,1 раза рідше, ніж особи з вищою освітою [12]. Водночас дані свідчать [13], що інвестиції в розвиток життєвих навичок є рентабельними з огляду на покращення здоров'я, зростання довіри до інших, підвищення рівня заробітної плати, посилення політичної ефективності.

Детальніше аналізуючи це питання, необхідно наголосити, що до ключових життєвих навичок, що безпосередньо впливають на соціальну мобільність, належать передусім такі групи компетенцій:

Когнітивно-аналітичні навички (здатність до концептуального мислення, рефлексії та

застосування знань у конкретних життєвих і професійних ситуаціях).

Навички взаємодії та адаптації (ефективна комунікація з оточенням, здатність діяти в різних соціальних контекстах та готовність до постійного навчання).

Психологічні передумови ефективності (уміння розв'язувати проблеми, критичне мислення, впевненість у собі та внутрішня мотивація).

Низка аспектів зазначених теоретичних підходів інтегровані у сучасні інтерпретації життєвих навичок, зокрема у підхід, запропонований ЮНІСЕФ. Згідно з ЮНІСЕФ [14], життєві навички – це універсально застосовні та контекстуально зумовлені здібності, установки та соціально-емоційні компетентності, які дозволяють індивідам навчатися, приймати обґрунтовані рішення, реалізовувати свої права, мати здорове й продуктивне життя та бути агентами змін. У цьому контексті вагомим є підхід проєкту «Життєві навички для Європи» [15], який пропонує цілісну рамку для розуміння життєвих навичок як складової ширшої категорії можливостей. Життєві навички у цьому підході не обмежуються фіксованим переліком компетенцій, а постають динамічною сукупністю знань, умінь і можливостей, що формують «здатного індивіда» – суб'єкта, спроможного до працевлаштування, критичного мислення, соціальної взаємодії та громадянської участі. Зазначена концепція є також інструментом дослідження

соціальної мобільності. Вона дозволяє визначити передумови процесу переходу індивіда між соціальними позиціями через розвиток його можливостей (рисунок 1), що є важливим в умовах невизначеності та євроінтеграційних процесів, де узгодження з європейськими підходами до розвитку навичок стає одним із факторів відновлення і розвитку.

Зважаючи на вищенаведені результати, можна зробити висновок, що можливості впливають на соціальну мобільність через ефективне використання навичок, їх трансферність та громадянську активність. Опанування навичок є безперервним процесом, який відбувається не лише у формальній освіті, але й через досвід, практику та повсякденну діяльність (рисунок 2).

Аналізуючи концептуальну модель, варто зазначити, що через трансформацію доступних можливостей деструктивні зміни (війна, вимушена міграція, економічні кризи, демографічні потрясіння) значно впливають на соціальну мобільність. За таких умов насамперед відбувається звуження базових можливостей, зокрема порушення доступу до освіти, медицини, ринку праці, втрата інфраструктури (школи, університети, підприємства).

Проте варто зазначити, що втрата можливості реалізовувати базові потреби є від-

носною, оскільки особи, які володіють цифровими навичками, соціальним капіталом та є мобільними, займають кращі позиції у суспільстві, порівняно із вразливими групами осіб (пенсіонери, внутрішньо переміщені особи, маломобільне населення). Крім того, може зростати стратифікація можливостей навіть у межах однієї соціальної групи.

Необхідно зауважити, що деструктивні зміни значною мірою спричиняють інституційну нестабільність через ослаблення або руйнування освітніх систем, ринку праці, соціальної політики загалом. Зниження економічної активності, звуження можливостей, скорочення пропозиції робочої сили та дефіцит якісної робочої сили, зростання безробіття та неформальної зайнятості, посилення впливу людського капіталу потребують нової моделі функціонування ринку праці, де гнучкість та адаптивність є ключовими факторами стабілізації та розвитку. Крім того, цього вимагають цифровізація та поширення гнучких форм зайнятості як дистанційна робота та гігекономіка. Слід підкреслити, що ці тенденції не є новими. Дистанційна робота, яка стала важливим форматом зайнятості та одним із головних факторів забезпечення конкурентоспроможності економіки у період пандемії COVID-19, набуває значення не лише детер-

Рис. 1. Вплив можливостей на соціальну мобільність

Джерело: сформовано автором на основі [16]

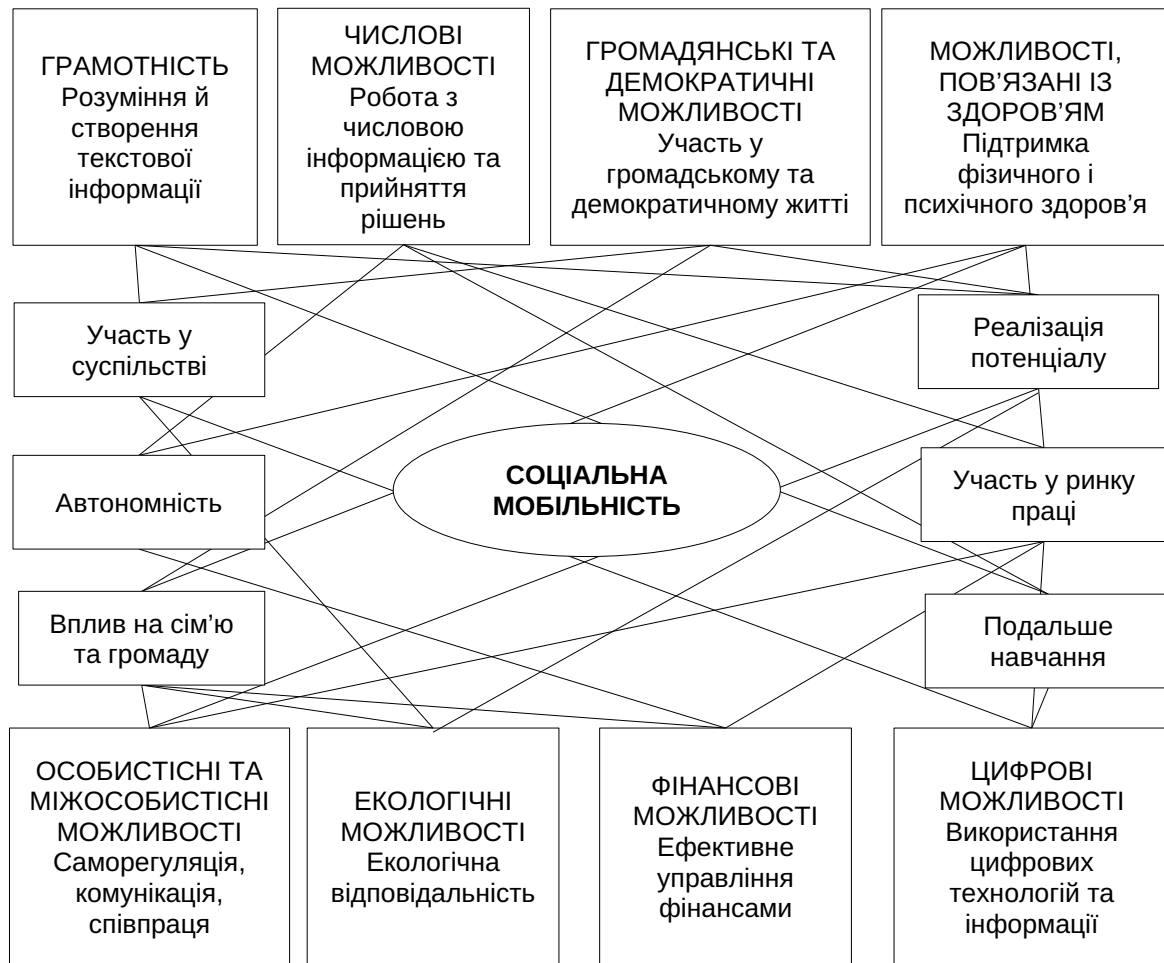

Рис. 2. Модель взаємозв'язку можливостей та соціальної мобільності через навички

Джерело: сформовано автором на основі [16]

мінанта підвищення економічної активності населення, а й постає необхідністю задля виживання в умовах затяжної війни [17].

Як зазначалось попередньо, умови деструктивних змін суттєво посилюють ризик низхідної мобільності та актуалізують потребу у формуванні нових можливостей для відновлення та зростання. У цьому контексті розвиток життєвих навичок через освіту дорослих набуває стратегічного значення як інструмент відновлення індивідуальних і колективних траєкторій мобільності. Показовим у цьому контексті є досвід Австрії, де розвиток життєвих навичок інтегрований у систему освіти дорослих і підтримується як державними, так і громадськими інституціями. Наприклад, Австрійське товариство політичної освіти (ÖGPW) [18] фінансує освітні проекти, спрямовані на розвиток критичного мислення, громадянської участі та медіаграмотності. Пар-

тельно на платформі Австрійської державної телерадіокомпанії (ORF) реалізується освітній проєкт Demoos [19], що передбачає серію медіапрограми, спрямованих на підвищення рівня критичного сприйняття інформації та активізацію громадянської участі у демократичних процесах. Такі ініціативи формують середовище, у якому індивіди здобувають не лише знання, але й здатність до усвідомленого прийняття рішень і соціальної взаємодії. Відтак, життєві навички постають не лише індивідуальним ресурсом адаптації, але й системним фактором, що забезпечує перехід від втрат до відновлення мобільності. Через логіку «захист людського капіталу–відновлення країни–розвиток» вони сприяють формуванню більш стійких і інклюзивних моделей соціальної мобільності, що є критично важливим для євроінтеграції України. Крім того, у контексті актуалізації концепту «срібної еко-

номіки» як нового фактора економічної активності [20] навчання протягом життя набуває ключового значення для підтримки та відновлення соціальної мобільності. Прикладом є досвід Австрії, де освіта дорослих містить інклюзивні підходи до різних вікових груп, зокрема літніх людей. Ініціативи народних університетів (VHS), такі як мобільні формати навчання («VHS on Tour») [21] та локальні цифрові консультації («Digilinfotage») [22], демонструють, як можна ефективно залучати до навчання осіб, які традиційно мають нижчий рівень участі в освіті.

Необхідно зазначити, що для повоєнного відновлення України цей досвід має стратегічне значення. Інтеграція підходів «срібної економіки» у політики зайнятості та освіти дозволить компенсувати втрати робочої сили, зменшити навантаження на соціальну систему, активізувати внутрішній ринок праці, розширити можливості для міжпоколінневої передачі знань. У ширшому значенні логіки «захист людського капіталу–відновлення країни–розвиток» залучення осіб 60+ до безперервного навчання сприяє формуванню нових напрямів соціальної мобільності у старшому віці. Це змінює традиційне уявлення про мобільність як короткотерміновий молодіжний феномен і перетворює її на безперервний процес протягом усього життєвого циклу. Отже, в умовах демографічного скорочення та структурних змін на ринку праці розвиток «срібної економіки» через освіту дорослих і життєві навички є не лише інструментом

адаптації, але й фактором відновлення соціальної мобільності та забезпечення стійкості суспільства в післявоєнний період.

Висновки. У статті обґрунтовано, що соціальна мобільність в умовах невизначеності не може розглядатись тільки через призму класичних соціально-економічних показників, таких як рівень доходу чи формальна освіта. Натомість вона формується у результаті складної взаємодії людського та соціального капіталу, де визначальну роль відіграють багатомірні навички та можливості індивіда. Результати статті доводять, що деструктивні зміни, зокрема війна, вимушена міграція, демографічні трансформації, призводять не лише до втрати ресурсів, але й до глибокої перебудови структури можливостей. Аналіз продемонстрував, що соціальні зв'язки суттєво впливають на доступ до можливостей, тоді як міграція не зводиться лише до фізичного переміщення населення, а й сприяє передачі знань, навичок і соціальних норм, що може бути додатковим фактором розвитку людського капіталу. У контексті повоєнного відновлення особливого значення набуває навчання протягом життя як інструмент адаптації до змін та відповідності тенденціям «срібної економіки». Отже, проведена робота дозволяє розширити осмислення механізмів соціальної мобільності, підкреслюючи центральну роль можливостей, що реалізується через навички як інструмент, який поєднує індивідуальні ресурси, інституційне середовище та результати розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Becker G. Human capital: A theoretical and empirical analysis with special reference to education. National Bureau of Economic Research. 2019. URL: <https://www.nber.org/books-and-chapters/human-capital-theoretical-and-empirical-analysis-special-reference-education-third-edition> (дата звернення: 01.03.2026).
2. Heckman J. J., Stixrud J., Urzua S. The effects of cognitive and noncognitive abilities on labor market outcomes and social behavior. National Bureau of Economic Research Working Paper. 2006. № 12006. URL: <https://doi.org/10.3386/w12006> (дата звернення: 01.03.2026).
3. Sugden R. Commodities and capabilities. The Economic Journal. 1986. № 96(383). С. 820–822. URL: <https://doi.org/10.2307/2232999> (дата звернення: 01.03.2026).
4. Стожок Л. Г. Соціально-страхові програми та їх траєкторія у зменшенні соціальної нерівності. Стратегічна панорама. 2024. № 1. С. 42–52. URL: <https://doi.org/10.53679/2616-9460.1.2024.04> (дата звернення: 01.03.2026).
5. Council resolution on a new European agenda for adult learning 2021–2030. Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021G1214%2801%29> (дата звернення: 05.03.2026).
6. Konferenz der Erwachsenenbildung Österreichs. KEBÖ. URL: https://erwachsenenbildung.at/themen/eb_in_oesterreich/organisation/keboe.php (дата звернення: 10.03.2026).
7. The Union of Skills. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/union-skills_en (дата звернення: 05.03.2026).

8. Stozhok A. The pivotal role of employee social mobility during the war. *Scientific Notes*. 2024. № 35(2). С. 142–149. URL: [https://vz.kneu.ua/archive/2024/35\(2\).12](https://vz.kneu.ua/archive/2024/35(2).12) (дата звернення: 03.03.2026).
9. European skills agenda 2020–2030. European Commission. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/european-skills-agenda_en (дата звернення: 05.03.2026).
10. European pillar of social rights 2020–2030. European Commission. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/european-pillar-social-rights-building-fairer-and-more-inclusive-european-union_en (дата звернення: 05.03.2026).
11. Proposal for a decision on a European year of skills 2023. European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2023/936/oj/eng> (дата звернення: 07.03.2026).
12. Adult learning – participants. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Adult_learning_-_participants (дата звернення: 10.03.2026).
13. OECD skills outlook 2025. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-skills-outlook-2025_26163cd3-en.html (дата звернення: 10.03.2026).
14. Comprehensive life skills framework. UNICEF. URL: <https://www.unicef.org/india/media/2571/%20file/Comprehensive-lifeskills-framework.pdf> (дата звернення: 10.03.2026).
15. Life skills for Europe. The learning framework. URL: <https://eaea.org/project/life-skills-for-europe-lse/?pid=> (дата звернення: 10.03.2026).
16. Life skills at the focus of adult education. EPALE and Erasmus+ Publication. 2022. URL: <https://oead.at/de/> (дата звернення: 10.03.2026).
17. Тренди на ринку праці України в умовах війни. Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД). 2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/trendy-na-rynku-pratsi-ukrayiny-v-umovakh-viyny> (дата звернення: 12.03.2026).
18. Austrian society for political education. URL: <https://politischebildung.at/> (дата звернення: 07.03.2026).
19. Демоос: освітній проєкт Австрійської державної телерадіокомпанії (ORF). URL: <https://demoos.at/> (дата звернення: 07.03.2026).
20. «Срібний вік» економіки: академік НАН України Елла Лібанова про роль покоління 55+ на ринку праці та у повоєнному відновленні. Головний портал Національної академії наук України. 2026. URL: <https://www.nas.gov.ua/> (дата звернення: 12.03.2026).
21. VHS on tour. URL: <https://www.vhsktn.at/b/29> (дата звернення: 07.03.2026).
22. VHS Digilinfotage. URL: <https://www.vhs.at/de/digiinfotag> (дата звернення: 07.03.2026).

REFERENCES:

1. Becker G. (2019) Human capital: A theoretical and empirical analysis with special reference to education. National Bureau of Economic Research. Available at: <https://www.nber.org/books-and-chapters/human-capital-theoretical-and-empirical-analysis-special-reference-education-third-edition> (accessed March 1, 2026).
2. Heckman J. J., Stixrud J., Urzua S. (2006) The effects of cognitive and noncognitive abilities on labor market outcomes and social behavior. National Bureau of Economic Research Working Paper, no. 12006. Available at: <https://doi.org/10.3386/w12006> (accessed March 1, 2026).
3. Sugden R. (1986) Commodities and capabilities. *The Economic Journal*, vol. 96(383), pp. 820–822. Available at: <https://doi.org/10.2307/2232999> (accessed March 1, 2026).
4. Stozhok L. H. (2024) Sotsialno-strakhovi prohramy ta yikh traiektoriia u zmenshenni sotsialnoi nerivnosti [Social insurance programs and their trajectory in reducing social inequality]. *Stratehichna panorama – Strategic Panorama*, no. 1, pp. 42–52. Available at: <https://doi.org/10.53679/2616-9460.1.2024.04> (accessed March 1, 2026).
5. Council resolution on a new European agenda for adult learning 2021–2030. Official Journal of the European Union. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021G1214%2801%29> (accessed March 5, 2026).
6. Konferenz der Erwachsenenbildung Österreichs (KEBÖ) [Conference of Adult Education in Austria]. Available at: https://erwachsenenbildung.at/themen/eb_in_oesterreich/organisation/keboe.php (accessed March 10, 2026).
7. The Union of Skills. European Commission. Available at: https://commission.europa.eu/topics/competitive-ness/union-skills_en (accessed March 5, 2026).
8. Stozhok A. (2024) The pivotal role of employee social mobility during the war. *Scientific Notes*, vol. 35(2), pp. 142–149. Available at: [https://vz.kneu.ua/archive/2024/35\(2\).12](https://vz.kneu.ua/archive/2024/35(2).12) (accessed March 3, 2026).
9. European skills agenda 2020–2030. European Commission. Available at: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/european-skills-agenda_en (accessed March 5, 2026).

10. European pillar of social rights 2020–2030. European Commission. Available at: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/european-pillar-social-rights-building-fairer-and-more-inclusive-european-union_en (accessed March 5, 2026).
11. Proposal for a decision on a European year of skills 2023. European Commission. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2023/936/oj/eng> (accessed March 7, 2026).
12. Adult learning – participants. Eurostat. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Adult_learning_-_participants (accessed March 10, 2026).
13. OECD skills outlook 2025. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Available at: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-skills-outlook-2025_26163cd3-en.html (accessed March 10, 2026).
14. Comprehensive life skills framework. UNICEF. Available at: <https://www.unicef.org/india/media/2571/%20file/Comprehensive-lifeskills-framework.pdf> (accessed March 10, 2026).
15. Life skills for Europe. The learning framework. European Association for the Education of Adults (EAEA). Available at: <https://eaea.org/project/life-skills-for-europe-lse/?pid=> (accessed March 10, 2026).
16. Life skills at the focus of adult education (2022). Electronic Platform for Adult Learning in Europe (EPALE) and Erasmus+ Publication. Available at: <https://oead.at/de/> (accessed March 10, 2026).
17. Trendy na rynku pratsi Ukrainy v umovakh viiny [Trends in the labor market of Ukraine under war conditions]. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen (NISD) – National Institute for Strategic Studies. 2025. Available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/trendy-na-rynku-pratsi-ukrayiny-v-umovakh-viiny> (in Ukrainian) (accessed March 12, 2026).
18. Austrian Society for Political Education. Available at: <https://politischebildung.at/> (accessed March 7, 2026).
19. Demooc. Available at: <https://demooc.at/> (accessed March 7, 2026).
20. "Sribnyi vik" ekonomiky: akademik NAN Ukrainy Ella Libanova pro rol pokolinnia 55+ na rynku pratsi ta u povoiennomu vidnovlenni ["Silver Age" of the economy: Academician of the NAS of Ukraine Ella Libanova on the role of the 55+ generation in the labor market and post-war recovery]. Holovnyi portal Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy [Main portal of the National Academy of Sciences of Ukraine]. 2026. Available at: <https://www.nas.gov.ua/> (accessed March 12, 2026).
21. VHS on tour. Available at: <https://www.vhsktn.at/b/29> (accessed March 7, 2026).
22. VHS DigilInfotage. Available at: <https://www.vhs.at/de/digiinfotag> (accessed March 7, 2026).

Дата надходження статті: 22.04.2026

Дата прийняття статті: 11.05.2026

Дата публікації статті: 20.05.2026